

POVIJESNI ZBORNIK DUGOSELSKOG KRAJA

(*Povijesni zbornik dugoselskog kraja, svezak 1 - 3, ur. Predrag Topić. Gradska knjižnica Dugo Selo, 2019. – 2021.*)

Zasigurno se može ustvrditi kako je hrvatska historiografija većinom usmjerena na proučavanje nacionalne povijesti, posebno one političke. Vidljivo je proučavanje određenih povijesnih događaja i procesa iz prošlog stoljeća, posebno vezano za razdoblje Drugog svjetskog rata i Domovinskog rata. U ovom kontekstu nameće se pitanja na koji način su proučavana druga povijesna razdoblja i događaji, istaknuti pojedinci, obitelji i druge teme. Kao jedan od odgovora na navedena pitanja jest kako unutar hrvatske historiografije sve je izraženije proučavanje povijesti lokalnih zajednica i ljudi. Upravo razumijevanje povijesti na toj razini čini neophodni uvjet za sagledavanje i razumijevanje povijesti na nacionalnoj, a zatim i na međunarodnoj razini.

Stoga, svako istraživanje lokalne povijesti potrebno je gledati kao dio mozaika nacionalne povijesti, a dio takvog mozaika učinjen je posljednjih godina na dugoselskom području.

U Dugom Selu je 2019. izdan prvi svezak *Povijesnog zbornika dugoselskog kraja*, drugi svezak izdan je 2020., a (trenutno) posljednji treći svezak objavljen je 2021. Urednik navedenog Zbornika je Predrag Topić, ujedno i ravnatelj Gradske knjižnica Dugo Selo, koja je nakladnik publikacije. Prvi svezak *Povijesnog zbornika dugoselskog kraja* podijeljen je na četiri poglavlja. U prvom poglavlju „Uvodna riječ“ (str. 5 – 6) spomenuti Topić kao urednik publikacije objašnjava razloge izdavanja. Postoji znatna povijesna građa o dugoselskom području koja je „netaknuta“, a svojom važnošću zaslužuje biti objavljena kako bi javnost bila bolje upoznata s poviješću toga područja. Namjera izdavanja Zbornika bila je ponajprije izdavanje povijesne građe o ovom području kao „goli izvor, голу činjenicu koja govori za sebe“ što znači bez ulazjenja u njihovu povijesnu analizu, jer bi se „pretjeranim povijesnim interpretacijama“ mogla „promijeniti sama povijesna istina“ (str. 5). Takav metodološki pristup predstavlja ovaj Zbornik kao određeni

medij u kojemu bi se objavljivala dotada neobjavljena povijesna građa o dugoselskom području. Nameće se pritom pitanje opravdanosti izostanka njene kritičke znanstvene analize, no primjetno je da je fokus na objavljivanju povijesne građe. Drugo poglavlje naslovljeno je „Iz povijesti sporta dugoselskog kraja“ (str. 7 - 36) u kojem su objavljena četiri rada. U prvom radu „Seljačke konjičke utrke“ (str. 9 - 20) donosi se prijepis jedanaest članaka iz novina i časopisa od kraja 19. st., poput *Narodnih novina*, *Pravi prijatelj naroda*, *Sport* i *Agramer Zeitung*. U navedenim publikacijama objavljeni su tekstovi o održavanju konjičkih utrka na dugoselskom području, koje su se vjerojatno održavale godišnje u listopadu, za vrijeme tamošnjeg stočnog sajma. Ono što je utrke činilo posebnim jest da su na njima sudjelovali seljaci, a kasnije i plemići, građani, časnici i dr. Tekstovi su popraćeni fotografijama, od kojih je potrebno izdvojiti dvije fotografije sa starta konjičke utrke na Prvoj regionalnoj izložbi u Dugom Selu. Drugi rad pod naslovom „Dugoselski biciklistički klub 1895.“ (str. 21 – 23) donosi prijepis članaka iz časopisa *Sport* iz 1895. o prvom dugoselskom biciklističkom klubu „Sloven“, koji je prvo poznato sportsko društvo na ovom području. U trećem radu „Grofica Margareta Drašković – prva dugoselska sportašica“ (str. 24 – 28) objavljen je kraći biografski prilog o njoj kao istaknutoj dugoselskoj sportašici, koja se bavila tenisom, a istaknula se i preponskim jahanjem prije i nakon Prvog svjetskog rata. Posebno su zanimljive objavljene fotografije i njihove preslike, objavljene u pojedinim publikacijama, grofice Drašković kao preponске jahačice. U posljednjem radu ovog poglavlja „Maraton Zagreb – Dugo Selo – Zagreb 1930. godine“ (str. 29 – 33) riječ je o održavanju prvog natjecateljskog atletskog maratona u sklopu Prvog ekipnog atletskog prvenstva Kraljevine Jugoslavije, održanog u srpnju 1930. na dionici od Maksimira, preko Sesveta do Dugog Sela. U tekstu se donose

prijepisi članaka iz novina i časopisa vezani za ovu utrku kao „prvog jugoslavenskog maratona“. Treće poglavlje Zbornika naslovljeno je „Slike iz civilnog života u vrijeme NDH (1 dio)“ (str. 35 – 81) i u njemu su objavljeni prilozi iz povijesti Dugog Sela za vrijeme Drugog svjetskog rata; ponajprije su to prilozi vezani za ustaške vlasti i njemačku vojsku, u kojima se može vidjeti dio tadašnje političke i vojne povijesti. To su prilozi: „Bombardiranje Dugog Sela“ (str. 37 – 41), „Njemački vojnici prisvojili oružje Dugoselaca“ (str. 42 – 43) i „O Ustaškom skupu u Dugom Selu“ (str. 44 – 51), „Prvi kinematograf“ (str. 52 – 56). Drugi objavljeni prilozi tematiziraju društvenu povijest na dugoselskom području, poput tadašnjih zdravstvenih i obrazovnih prilika: „O nastanku bolnice u Stančiću kao podružnice Psihijatrijske bolnice u Vrapču“ (str. 57 – 66), „Ratni zapisi iz spomenica škola u Lupoglavu i Nartu Savskom“ (str. 67 – 81). Četvrto poglavlje „Razne teme“ (str. 83 – 184) obuhvaća radove o raznim temama iz dugoselske povijesti: „Posjet Velikog župana zagrebačkog dugoselskom kotaru“ (str. 85 – 95), „Život uz savske poplave“ (str. 96 – 121), „Kratka povijest ‘Starih krovova’“ (str. 122 – 132), Iseljenici iz Lupoglava u Hrvatskoj bratskoj zajednici“ (str. 133 – 148), „Tragedija obitelji Žagar“ (str. 149 – 161), „Verbalni delikt ‘uvrede Veličanstva’ u dugoselskom kotaru“ (str. 162 – 169), „Poklon posavskih seljaka kralju Aleksandru Karađorđeviću 1930. godine“ (str. 170 – 175), „Nadbiskup Stepinac u Lupoglavu“ (str. 176 – 180), „Književni prilog: Petar Bučar“ (str. 181 – 184). To su većinom bili tekstovi vezani za političke prilike na ovom području iz 19. st. i 20. st. u kojima se može primijetiti kakav je bio odnos državnih i lokalnih vlasti prema njegovim stanovnicima. Zanimljiv je i prilog o posjetu zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca stanovnicima Lupoglava, koji se dogodio u svibnju 1940., a donesi prijepise iz župne spomenice. Zatim su tu prilozi iz povijesti svakodnevce, poput pitanja života dugoselskih stanovnika uz rijeku Savu i kako su se oni suočavali s čestim poplavama. Unutar tematike svakodnevce objavljeni su prilozi o istaknutim dugoselskim obiteljima i pojedincima, posebice onih koji su bili dio prekooceanske hrvatske iseljeničke zajednice. Prilog

o povijesti gostionice „Stari krovovi“ ukazuje na turističku povijest Dugog Sela i posebno ulogu židovske obitelji Šterk kao istaknutih ugostitelja na ovom području.

Drugi svezak *Povijesnog zbornika dugoselskog kraja* objavljen je 2020., a on sadrži šest poglavlja. Luka Podunajec napisao u „Predgovoru“ (str. 5 – 7) u kojem se ističe važnost povijesnih vrela i njihove znanstvene kritike. Drugi aspekt koji je istaknut odnosi se na značaj istraživanja lokalne povijesti kao dio mikrohistorije, a dobar primjer takvog smjera je sam *Zbornik*. U „Uvodnoj riječi“ (str. 7 – 8) je urednik i autor tekstova ukratko prikazao priloge objavljene u ovoj publikaciji. Zanimljiv je njegov pristup iscrpnog prikupljanja relevantnih izvora za povijest dugoselskog područja. Treće poglavlje čini prilog „Grofovi Erdődy iz Štakorevca“ (str. 9 – 59), a u njemu je na temelju odabranih povijesnih izvora, ponajprije članaka iz hrvatskih novina, prikazan dio povijesti plemićke obitelji Erdődy iz Štakorovca. Pripadnici ove plemićke obitelji sudjelovali su u tadašnjim političkim i društvenim prilikama u 19. st. i 20. st., pritom autor nastoji ukazati kako je ta plemićka obitelj bila dio šireg procesa propadanja hrvatskog plemstva. Sljedeći prilog naslovljen je „Seljačka buna u kotaru Dugo Selo 1920. godine“ (str. 61 – 93), a dio je sličnog otpora seljaka i u drugim selima na hrvatskim područjima nakon Prvog svjetskog rata. Povod za bunu bio je manjak obradivog zemljišta, visoko oporezivanje, represija vlasti. U tom kontekstu je na dugoselskom području, posebice u selima Bregi i Oborovo, početkom rujna 1920. izbila pobuna seljaka. U prilogu su objavljeni prijepisi arhivskih dokumenata i novinskih članaka. Uz ovaj prilog objavljen je i prilog naslovljen „Dodatak: Oružana pobuna Pavla Bačeka“ (str. 94 – 99) koji je bio na čelu pobune dijela dugoselskih seljaka, što je vidljivo iz prijepisa nekoliko arhivskih dokumenata. U petom poglavlju nastavljeno je s objavljivanjem raznih priloga o dugoselskoj povijesti iz Drugog svjetskog rata pod naslovom „Slike iz civilnog života u vrijeme NDH (2. dio)“ (str. 101 – 140), a pritom su objavljeni sljedeći prilozi: „Vatrogasni život u NDH“ (str. 103 – 112), „Sudbina kapetana Rudolfa Crnića“ (str. 113 – 121), „Jedan ustaški

proglas iz Lupoglava“ (str. 122 – 124), „Slučaj dugoselskog odvjetnika Zvonimira Draženovića (i jedan atentat)“ (str. 125 – 131), „Mladen Lorković u Dugom Selu“ (str. 132 – 133), „Književni susreti u Božjakovini“ (str. 134 – 140). Tako su objavljeni prilozi iz društvene povijesti, poput položaja dugoselskih vatrogasaca, istaknutih pojedinaca poput Rudolfa Crnića i Zvonimira Draženovića. Zanimljivi su i prilozi o djelovanju ustaških vlasti za vrijeme rata, a poglavlje završava prilozi o djelovanju književnika okupljenim oko Slavka Kolaru na njegovom imanju u Božjakovini. Posljednje poglavlje naslovljeno je „Razne teme“ (str. 141 – 220), a čine ga prilozi: „Dugoselski potresi do Prvog svjetskog rata (str. 143 – 150), „Eugen Kniewald (iz života jednog dugoselskog općinskog bilježnika“ (str. 151 – 156), „Dugoselski kotar na Velikoj gospodarskoj izložbi 1891. godine“ (str. 157 – 170), „Iz dugoselske crne kronike (prvi dio)“ (str. 171 – 183), „Tri neobična događaja (dva prirodna, jedan malo manje)“ (str. 184 – 188), „Dugoselski recepti nagrađeni 1937. godine“ (str. 189 – 191), „Dvije dugoselske zabave“ (str. 192 – 194), „Tamburaško društvo ‘Tomislav’ iz Lupoglava“ (str. 195 – 215), „Književni prilog: Matko Peić“ (str. 216 – 220). U ovom poglavlju su objavljeni prilozi većinom iz društvene i gospodarske povijesti dugoselskog područja krajem 19. st. i u prvoj polovici 20. stoljeća. Posebno su zanimljivi prilozi i o zabavama i djelovanju tamošnjeg tamburaškog društva, a rad o receptima, koje su osmislile žene iz Dugog Sela, poput riblje salate i torti, prilog su poznavanju razvoja gastronomije na ovom području.

Treći svezak *Povijesnog zbornika dugoselskog kraja*, objavljen 2021., sastoji se od tri poglavlja. Prvo poglavlje naslovljeno je „Fanika Haiman operna pjevačica i glumica iz Božjakovine“ (str. 7 – 43), a prikazuje njezin život i djelovanje kao istaknute umjetnice. Donosi popis njezinih umjetničkih izvedbi kao operne pjevačice i glumice, prijepise novinskih tekstova o njoj i njenom umjetničkom radu. U drugom poglavlju „Slike iz civilnog života u vrijeme NDH (3 dio)“ (str. 45 – 96) objavljeni su prilozi: „Nogometne crtice iz ratnog vremena“ (str. 47 – 53), „Veleposlanik Trećeg Reicha u Božjakovini“ (str. 54 – 59), „Velepčelar iz Dugog Sela“ (str. 60 –

62), „Razne vijesti iz dugoselskog kotara“ (str. 63 – 67), „Jedna ratna priča Vladimira Kerekovića“ (str. 68 – 72), „Tragedija u Leprovici i Obedišću 7. listopada 1944.“ (str. 73 – 88), „Fotografski dodatak“ (str. 89 – 91), „Strani novinari u Ježevu u kolovozu 1945. godine“ (str. 92 – 96). Slično kao i u protekla dva sveska, u ovom poglavlju objavljeni su prilozi iz političke, vojne i društvene povijesti dugoselskog područja u Drugom svjetskom ratu. Od priloga posebno se ističe opis posjeta Sigfreida Kaschea književniku Slavku Kolaru na njegovom imanju u Božjakovini. O razmjerima stradanja stanovništva dugoselskog područja za vrijeme ovog rata govori masovni zločin koji su počinile u listopadu 1944. ustaške vlasti ubojstvom 44 seljana Leprovici i Obedišća. U posljednjem poglavlju naslovljenom „Razne teme“ (str. 97 – 233) objavljeni su sljedeći prilozi: „Dvije izložbe dugoselske podružnice (1861. i 1900.)“ (str. 99 – 119), „Jedan dugoselski politički program iz 1909. godine“ (str. 120 – 127), „Iz dugoselske crne kronike (2. dio)“ (str. 128 – 138), „Engleski parlamentarci u dugoselskom kotaru“ (str. 139 – 151), „Tri žandarske priče“ (str. 152 – 159), „Julije Bornstein: Zagrebački graditelj iz Lupoglava“ (str. 160 – 183), „Jedna iseljenička priča: Antun (Anthony) Cetin Hasan“ (str. 184 – 190), „Priča o Albertu Gerechtshammeru“ (str. 191 – 198), „Akrobatkinja u Dugom Selu“ (str. 199 – 208), „Moj dide Jole“ (str. 209 – 225), „Kako su Suzići porobili grofa Draškovića“ (str. 226 – 233). Od navedenih potrebno je istaknuti prilog o istaknutim pojedincima iz Dugog Sela, poput Julija Bornsteina, građevinskog poduzetnika zaslužnog za projektiranje i izgradnju velikog broja zgrada u Gradu Zagrebu. Zatim se opisuje život Antuna Cetina Hasana koji je krajem Prvog svjetskog rata rođen u Dugom Selu, a zbog gospodarskih neprilika njegova je obitelj nakon rata emigrirala u Sjedinjene Američke Države. Zatim je zanimljiv biografski prilog o akrobatkinji Hermini Gojer, koja se istaknula svojim radom prije Drugog svjetskog rata, a koja je od Drugog svjetskog rata živjela u Dugom Selu.

U tri sveska *Povijesnog zbornika dugoselskog kraja* objavljeni su povijesni prilozi o političkoj, vojnoj, gospodarskoj i društvenoj povijesti stanovnika dugoselskog područja, i to većinom iz

razdoblja 19. st. i 20. stoljeća. Fokus urednika i autora tekstova Predraga Topića je bio na izdavanju manje poznate povijesne građe o određenim događajima i ljudima s toga područja. Većinom su to prijepisi novinskih članaka, no u Zborniku su objavljeni i prijepisi arhivskih dokumenata te fotografije i drugi slikovni prilozi. Svakako je potrebno pozdraviti ovaj Zbornik kao jedan vrijedan prinos u boljem razumijevanju zanimljive povijesti dugoselskog područja. Iako je Zbornik

tek na početku svog izdavanja, trebalo bi promisliti o njegovom daljnjem razvoju u obuhvaćanju tema iz starije povijesti ovog područja, imajući na umu njegovu srednjovjekovnu i ranu novovjekovnu povijest. Također, prilozi o povijesti iz suvremenog razvoja Dugo Sela, posebice u razdoblju poslije 1945. svakako bi trebali naći mjesta u ovom *Zborniku*.

Danijel Vojak

16. HRVATSKI KNJIŽEVNI PUTOPIS U LOBORU

16. Dani Franje Horvata Kiša u Loboru protekli su u znaku 110. obljetnice nastanka kantskog putopisnog piščeva djela Istarski puti (propotovani višestruko, prvi put 1912.). Na završnici središnjeg dijela programa – HRVATSKI KNJIŽEVNI PUTOPIS, 8.10. 2022., prvi put u Kulturnom centru Lobor - svečano su proglašeni laureati natječaja i dodijeljene nagrade.

Organizator je stručno-znanstvenog dijela te jedinstvene manifestacije posvećene isključivo putopisu (rjeđe zastupljenoj književnoj vrsti u suvremenoj književnosti), kao i istoimenog natječaja, KAJKAVSKO SPRAVIŠĆE - društvo za širenje i unapređivanje znanosti i umjetnosti. Suorganizatori i domaćini su loborska Udruga za kulturno stvaralaštvo Franjo Horvat Kiš i Općina Lobor. Tradicionalno, pokrovitelji su, i podupiratelji, Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Krapinsko-zagorska županija i Općina Lobor, a 2019. i 2021. bio je to i Fond za kulturu Društva hrvatskih književnika. Brojnim nazočnicima obratili su se predsjednik UKS Jurica Cesar, prof., u ime Kulturnog vijeća Krapinsko-zagorske županije glumac Denis Bosak, a u ime Društva hrvatskih književnika – nadahnutim govorom – književnik Đuro Vidmarović, donedavni predsjednik DHK i nagrađeni sudionik putopisne manifestacije. Šesnaeste loborske Dane proglasila je otvoreni-ma svestrana i agilna načelnica Općine Lobor Ljubica Jembrih.

Tijekom središnje svečanosti u dvorani

Kulturnoga centra Lobor odvijala se i kratka prigodna vizualna prezentacija koju su pripremili Radovan Brlečić i Ivica Kukovačec – kao podsjetnik na otkrivanje spomen-ploče Franji Horvatu Kišu u Brestu, odakle je 1912. Kiš krenuo na svoj obilazak Istre.

2022. godine natječaju se odazvalo više poznatih hrvatskih književnih imena. Ocjenjivačko povjerenstvo (u sastavu – dr. sc. Ivo Kalinski, predsjednik, ujedno i predsjednik Kajkavskoga spravišća, dr. sc. Božica Pažur, gl. i odg. urednica časopisa Kaj, te pjesnik Darko Raškaj kao članovi), među više od 30 prispjelih radova izabralo je 16 putopisa – čije autore navodimo abecedno: Željko Bajza, Božidar Brezinščak Bagola, Tomislav Marijan Bilosnić, Radovan Brlečić, Lilijana Domić, Marija Drobnjak Posavec, Rajko Fureš, Aleksandar Horvat, Božica Jelušić, Emilija Kovač, Đurđa Lovrenčić, Franjo Oreški, Slavica Sarkotić, Igor Šipić, Tomislav Šovagović te Spomenka Štimec.

Radovi koji su ocijenjeni najboljima, nagrađeni su (novčanim i motivirajućim) nagradama Stručnog ocjenjivačkog povjerenstva: podijeljene su dvije druge nagrade, i to Božici Jelušić za putopis *Opraštanje od krajolika* te Tomislavu Marijanu Bilosniću za *Nisam bio u Karaševu*. Prva je nagrada pripala Emiliji Kovač za *Putovanje prema početku: u potrazi za alephom*.

Nagradom Organizatora i domaćina (Udruga „F. Horvat Kiš“ i Općine Lobor) nagrađen je Aleksandar Horvat za rad *Po grbavomu*